

Véleményem szerint a franciaországi új magyar emigráció kérdése valóban megoldásra szorul. Mint fenti szám alatt egyidejűleg jelentettem, a mai franciaországi helyzetben számolni kell a disszidensek és a nyugatos elemek szervezett magyar demokráciellenes akciójával. Éppen ezért szükséges volna mindent megtenni, hogy a fasiszta elemek tömegbázisra ne tehesenek szert az új magyar emigráció körében. Miután ezek az új emigránsok nagyrészt egyéves munkaszerződéssel érkeztek Franciaországba (a Baden-Baden vagy a bregenzi francia munkatoborzó irodák útján), ezek hazautaztatását nem lehet rövid úton tömegesen megindítani. Éppen ezért helyes az az út, hogy övelük egyelőre mint Franciaországban dolgozó munkásokkal vagy diákokkal foglalkozzanak, és igyekezzenek a legjobb elemeket a magyar demokrácia számára megnyerni. Erre pedig a Franciaországi Magyarok Demokratikus Egyesülete mindenképpen alkalmas, mert hiszen mint társadalmi egyesület jogvédelmet tud biztosítani, a bevándorolt munkásoknak, mint munkaközvetítő áll rendelkezésükre, és közben bevonja őket a magyar demokrácia kulturális és politikai vérkeringésébe.

Tekintettel arra, hogy e pillanatban Szalay Jeromos, Kulifay Imre és Tergina Irén fizetése (összesen közel havi 100 000 frank) kifizetésre nem kerül, tisztelettel javasolom, hogy fenti összeget a kivándorlási alap terhére a Franciaországi Magyarok Demokratikus Egyesülete mulhose-i csoportjának céljaira utaljuk ki utólagos elszámolás kötelezettsége mellett.¹

MOL XIX-J-1-k 38. doboz 20/f (eredeti)

¹ Károlyi december 17-i jelentéseiben megismételve fenti érveit, konkrét javaslatokat tesz: mivel időközben a FMDE a Magyar Házban munkaközvetítő irodát nyitott, ezt kellene havi 40 000 frankkal támogatni, ezentúl a követségnek havi 20–25 000 koronát adni szociális segélyezés – mint éjjeli szállás, útiköltség – céljára. Mint a fenti szám alatt található iratokból kitűnik, a KŰM végül némi módosítással megadta ezt a támogatást.

364. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1947. november 12.)

Részben bizalmas helyeken nyert értesülések, részben politikusokkal és újságírókkal folytatott beszélgetések, valamint a mellékelt kivágatok alapján tisztelettel előterjesztem a francia belpolitika legutóbbi alakulásáról s a jövő lehetőségeiről a következő jelentést:

Kétségtelen, hogy a legutóbbi községi választások mérőföldkövet jeleznek a francia belpolitikában. A háború utáni politikai élet egyik szakasza lezárult. Miközben nem szabad megfélemlenünk arról, hogy a világpolitikai tényezők döntő befolyással vannak a francia belpolitika kialakulására, nyilvánvaló, hogy megfordítva is igaz: a francia politika alakulása is befolyással van a világpolitikai helyzetre.

A mellékelt kivágatok közül különösen felhívom a figyelmet Mende Tibornak a New York Herald Tribune november 9-i számában „The chronic crises in France” cím alatt megjelent cikkére, amely a válság gazdasági és pénzügyi okait elemzi. Ebből a cikkből világosan kitűnik, hogy megfelelő pénzügyi és gazdasági politikával Franciaország a felszabadulás óta a saját erejéből is kilábolhatott volna a válságból, és hogy Franciaország még ma is közelebb áll belső pénzügyi problémáinak megoldásához, mint a többi nyugat-európai ország. A politikai ellentétek azonban ma már annyira kiélesedtek és az Egyesült Államok gazdasági befolyása olyannyira érezhető, hogy a fent említett megoldás szinte elképzelhetetlennek látszik.

A Ramadier-kormánynak egy kormányrekonstrukció segítségével sikerült kis többséget kapnia, de a mai feszült helyzetben jóformán senki sem hiszi, hogy uralmát a végte-

lenségig tartani tudja. A szocialisták és az MRP balszárnya Herriot és néhány radikális segítségével minden igyekezetükkel azon vannak, hogy ún. „harmadik erővel” stabilizálják a helyzetet és kiküszöböljék mind a gaulleistákat, mind a kommunistákat. Abban reménykednek, hogy az időközben megérkező amerikai segítséggel megoldják a gazdasági nehézségeket, megmentik a frankot, és ezzel a tömegeket a maguk számára nyerik meg. Ebben a törekvésükben számítanak az angol munkáskormány támogatására, amelynek szerintük létérdeke, hogy ez a harmadik erő nemcsak Franciaországban, de egész Nyugat-Európában győzedelmeskedjék – beleértve Spanyolországot is, és így együttesen egyensúlyozó politikát folytathassanak a két nagyhatalom között. Ennek a politikának nemcsak az a gyöngéje, hogy a másik két erő már túlságosan felfejlődött, hanem az is, hogy az Egyesült Államok egy ilyen harmadik erő összekovácsolódását nem mozdítják elő. Francia politikai körökben mindenütt óriási feltűnést keltett a Le Monde washingtoni tudósítójának november 1-jei cikke, amelyben a tudósító arról ad hírt, hogy az amerikaiak egy „salut national”-kormány¹ megalakítását kívánják, amely szinte De Gaulle-től a szocialistáig minden kommunistaellenes erőt magában foglal. Tehát amíg a szocialisták azzal érvelnek, hogy az amerikai segítség nem jelent beavatkozást a francia politikába, és egy középmezőre törekednek, az amerikai körök csak egy megbízható többséggel rendelkező erős francia kormányban látnak biztosítékot.² A Le Monde-nak ezt a cikkét a kommunisták hivatalos lapja, a L'Humanité erősen fel is használta érveinek alátámasztására. A cikk hitelességét egy bizalmas értesülés is alátámasztja. Egy vezető MRP politikus köréből értesültem arról, hogy az amerikaiak valóban csak végső esetben szeretnék De Gaulle-t hatalmon látni, mert különösen Nyugat-Európában nem akarnak nyíltan egy parancsuralom felé hajló rendszert hatalomra segíteni. (Bullitt³ volt amerikai követ De Gaulle-t „az utolsó védelmi vonal”-nak nevezi a kommunisták ellen.) Ezenkívül félnek attól, hogy De Gaulle hívei közül sokan olyan módszereket alkalmaznának, és olyan irányba kanyarítanák el vezérük politikáját, mely már nem felelne meg az amerikai érdekeknek. Így elsősorban Malraux-ra⁴ gondolnak, aki, noha ideológiailag, a baloldaltól nézve a szélső jobbszárnyat jelenti De Gaulle táborában, gazdasági szempontból és a konzervatív jobboldaltól nézve esetleg a szélső balszárnyat jelentheti. Ugyanezen forrásból nyert értesülésem szerint az amerikaiak semmiképpen sem akarnak nyílt neofasizmust, legfeljebb egy olyan rendszert, amilyen a Bethlen-féle konszolidált horthyizmus volt vagy amilyen most a Salazar-rendszer⁵ Portugáliában. A gazdasági és pénzügyek vezetését az amerikai pénzügyi körökkel kapcsolatban álló megbízható emberek kezében szeretnék látni. Ezért merül fel egyre gyakrabban Paul Reynaud⁶ neve. Jellemző a Neue Zürcher Zeitung november 9-i számában Paul Reynaud előadásáról szóló beszámoló. Reynaud Svájcban tartott előadásában különösen két részletre érdemes felfigyelni: 1. a résistance-t, amely baloldali jellegű volt, 1848-hoz hasonlítja, és célzást tesz arra, hogy 1848 császársággal végződött; 2. elsietettnek mondja azt a véleményt, mely szerint Franciaországnak bal- vagy jobboldali diktatúra között kellene választania, miután senki sem bizonyította be, hogy De Gaulle egyáltalában diktatúrát akar-e. Ebből az előadásból is világosan látszik, hogy Reynaud és az amerikaiak kívánsága csaknem azonos: De Gaulle-t kell kormányra segíteni, de koncentrációs alapon, szélsőségek nélkül, a nagykapitalizmus támogatásával. Hogy ez a megoldás mikor következhetik be, s hogy egyáltalában más erők megakadályozhatják-e a bekövetkezését, azt a jelen pillanatban nem lehet még megállapítani. Ez részben a nemzetközi helyzettel is függ. A londoni konferencia akárcsak részleges sikere esetén esetleg ismét megváltozhat a politikai helyzet. Tény azonban az, hogy mind a szocialisták, mind az MRP nem tudnak megszabadulni belső ellentmondásaiktól. Az MRP nap nap után kénytelen kizárni egy-egy képviselőjét, mert azok De Gaulle frontjához csatlakoznak. A szocialisták pedig, mint mondtam, azzal a tehetetellel indulnak, hogy

amerikai segítséget igényelnek egy inkább az angolokra támaszkodó politikához. A legnagyobb problémát a CGT, a szakszervezetek okozzák, ahol a kommunisták többségben vannak. Jellemző, hogy a CGT szocialista kisebbsége, Léon Jouhaux-val az élén, nem képviseli teljesen a szocialista párt Léon Blum-féle vonalát. Az amerikai segítség hasznosságát Léon Jouhaux Amerikából való visszatérése után ugyan szintén hangoztatta és szintén hivatkozott arra, hogy az amerikai szakszervezetek is támogatják a Marshall-tervet, hogy nem jelentene beavatkozást más népek életébe, de ugyanakkor tartózkodott a kommunisták támadásától, és a tüzet „az inasdiktátor”, azaz De Gaulle ellen irányította és egyben kijelentette, hogy a De Gaulle-veszély esetén a Népfront ismét feltámadna. Az ún. cominformról pedig nem volt hajlandó nyilatkozni.

A kommunista párt, amely a kilenc európai kommunista párt konferenciája óta és a községi választásokon szerzett tapasztalatok alapján a legélesebb harcot hirdeti az „amerikai” párt ellen, amelybe Léon Bluméktól De Gaulle-ig mindenkit belesorol, végérvényesen szakított eddigi gyakorlatával. A párt vezetője, Thorez nagy beszédben éles önkritikát gyakorolt a pártnak a felszabadulás óta követett taktikájával szemben és hangsúlyozta, hogy az ellenállási harc eredményeit elköttyavetyélték. A szocialistákkal való együttműködésre egyelőre semmi kilátás sem mutatkozik, de azért kétségtelen, hogy legalábbis egyelőre és hallgatólagosan bizonyos különbséget tesznek Léon Blum és Jouhaux között. Jouhaux fent említett nyilatkozatát a párt lapja, a L'Humanité nem támadta, de nem is foglalkozott vele bővebben. Egy ismert kommunista újságíró azt mondta nekem, hogy a francia kommunista párt a „fatalité géographique” áldozata.⁷ S bár elismeri, hogy hibákat követtek el, szerinte nem érdemlik meg azt a szemrehányást, amellyel egyes kelet-európai kommunisták őket illetik.⁸ Pozíciójuk elvesztésének egyik fő oka – mondotta – az, hogy magukra voltak utalva, és Amerika közelebb van hozzájuk, mint a Szovjet. Ennek ellenére nem adják fel a reményt, még a mai nehéz helyzetben is bíznak abban, hogy a munkásság töretlenül felsorakozik mögöttük. Ez azonban nem volna elég. Szerencsére azonban a francia parasztok is félnek az amerikai gazdasági befolyástól.

A fenti politikai helyzetből magától értetődően adódik, hogy a sztrájkok egymást követik. Alig hogy az egyik sztrájk befejeződik, máris egy másik veszi kezdetét. A közművek sztrájkja ismét meghátrálásra készítette a kormányt. A sztrájkolók csaknem minden követelését teljesítették. Ezért igyekeznek most a szocialisták a CGT-t megosztani, s a vezetést legalábbis helyenként a kommunisták kezéből kiragadni. De Gaulle-ék pedig abban bíznak, hogy a megosztott munkásság feje fölött korporációs, azaz fasiszta alapon végül ők fogják maguknak megszerezni a szakszervezeteket. Minél élesebb lesz a válság, minél nagyobb lesz az összeütközés a CGT-én belül, annál nagyobb szükség lesz az erős kézre, s ez az erős kéz – így beszélnek – csak De Gaulle és legfőbb bizalmasa, Soustelle⁹ lehet. (Az utóbbiról különben azt mondják, hogy ő De Gaulle esze és „homme de fichier”,¹⁰ aki egy úgynevezett menedzserforradalmat akar. Állítólag már készen vannak a kartotékjai nemcsak a politikusokról, de a fontos technikai emberekről is.) – Éppen ezért Jouhaux igyekszik közvetíteni, és egyelőre csak a CGT „elpolitizálása” ellen foglal állást. Jouhaux-nak ez a taktikája a mai polarizációs folyamat következtében azonban semmiképpen sem tud érvényesülni. Mindazonáltal eddig el tudták kerülni a szakítást, sőt Jouhaux-ék határozatlan tettek hitet a szakszervezeti egység mellett, valószínűleg azért, mert Jouhaux is teljes győzelemre törekszik.¹¹

A kormány a helyzet megszilárdításáért folytatott harcában új módszerhez folyamodott, amely időleges sikerrel járt. Moch¹² miniszter drasztikus rendszabályokat léptetett életbe, hogy az élelmiszerárakat letörje és az iparcikkek árát emelje. Mint Mende Tibor írja cikkében, 1946 óta az iparcikkek ára 90, a mezőgazdasági cikkek ára pedig 175%-kal emelkedtek, a bérek pedig mindössze 55%-kal. Ennek kiegyensúlyozására hozták az új

rendszabályokat, amelyeket a cikkíró szerint csak egy erőskezű kormány tudna végleges sikerre vinni.

Mindent egybevetve, a francia belpolitikai helyzet megszilárdulására vajmi kevés a remény. Az erők felsorakoztak, s a két fő tábor egymást vádolja idegen érdekek képviselésével. Az amerikaiak elméletileg legszívesebben egy középpárti kormányt szeretnének Franciaországban, amelybe esetleg De Gaulle-ék egy részét is bele tudják vonni egy antikommunista frontba. Ha ez a Marshall-terv korlátozása folytán nem sikerülne, akkor egy De Gaulle-kormányt is támogatnának. Ez a régime nem lenne nyílt fasiszta diktatúra, hanem – ismétlem – inkább egy Horthy-Bethlen-típusú alkotmányosság, amely [a] jobboldali szocialistákkal is paktumot kötne. Ez jobbra állna a mai angol régime-től, de balra a Hitler, sőt Franco típusú diktatúráktól. Mint említettük, spanyol vonatkozásban is arra törekednek a Downing-Streeten és a State Department-ben, hogy belekényszerítsék a legitimistákat és a szocialistákat egy közös frontba, mely együtt haladna a többi nyugat-európai régime-mel. Ebből magától értetődően következik, hogy a válság mély összefüggésben van a nemzetközi helyzet feszültségével. Ezért van az, hogy különösen a középső fronton csodára várnak, és az általános enyhülésben látják az egyetlen gyógyírt a francia sebekre. Ettől a csodavárástól eltekintve azonban néhány nap óta valóban valamivel derűlátóbb hangokat hallani a nemzetközi politika frontjáról. Erről külön jelentésben számolok be.

MOL XIX-J-1-k 8. doboz 5/c (eredeti)

¹ „Nemzeti egység” (francia).

² Ugyancsak november 12-én kelt másik jelentésében Károlyi külön foglalkozik a francia-amerikai gazdasági ellentétekkel. Franciaország jegyzékben tiltakozott egy olyan terv ellen, hogy a Ruhr-vidék bányái német igazgatás alá kerüljenek, miután e bányák jelentős részben francia (illetve belga, holland és luxemburgi) tulajdonban vannak. Másrészt Harriman, az USA kereskedelemügyi minisztere mérsékelni kívánta a Franciaországnak ígért gazdasági segílyt.

³ William C. Bullitt amerikai diplomata, Wilson híve. 1919-ben az amerikai béke delegáció munkatársa volt, majd egy misszióval Moszkvába küldték. Visszatérve megegyezési tervet próbált elfogadtatni – sikertelenül. Az újabb közeledés jele volt, hogy 1934-ben moszkvai követnek nevezték ki. 1936–1940 között párizsi követ volt. S. Freuddal közösen könyvet írt Wilsonról.

⁴ André Malraux francia regényíró, archeológus és politikus. 1926–27-ben a kommunisták oldalán harcolt Indokínában, később a spanyol polgárháborúban; a második világháborúban De Gaulle harcostársa lett. 1945–1946-ban és 1958-ban tájékoztatási miniszter, 1959–1969 között kulturális miniszter.

⁵ Antonio de Oliveira Salazar 1932–1968 között portugál miniszterelnök. Új alkotmányával autoritativ-korporatív jellegű egypárti diktatúrát valósított meg. A második világháborúban semleges maradt. 1949-ben elérte Portugália felvételét a NATO-ba.

⁶ Paul Reynaud francia jobboldali politikus, a háború előtt többször volt miniszter, 1940-ben miniszterelnök. 1942–1945 között német koncentrációs tábor foglya. Felelőssé tették az összeomlásért, ezért a háború utáni években nem lehetett helye a francia politikában, de miután alkalmazkodott a viszonyokhoz, a hidegháború éveiben újra befolyásos politikus lett, 1953–1954-ben miniszterelnök-helyettes volt.

⁷ Vagyis Franciaország földrajzi helyzetének áldozata.

⁸ Akkor nem volt publikus, de később ismertté vált, hogy a Kominform alakuló ülésén a szovjet és a jugoszláv küldöttek éles támadást intéztek egyes nyugati kommunista pártok, köztük a francia „opportunizmusa” ellen.

⁹ Jacques Émile Soustelle francia etnográfus, gaulle-ista politikus. 1940-ben Londonban csatlakozott De Gaulle-hoz. 1943–1944-ben a különleges szolgálat algíri főigazgatója, 1945-ben tájékoztatási, majd gyarmatügyi miniszter. 1947–1952 között a gaulle-ista párt (RPF) főtitkára. 1955–1956-ban Algír főkormányzója, függetlenségének ellenzője, az 1956-os lázadás egyik szervezője, az OAS vezére.

¹⁰ „Aktakukac.” (francia).

¹¹ A szakszervezeti mozgalom szakadása hamarosan, 1948 áprilisában bekövetkezett a szocialisták által vezetett Force Ouvrière szakszervezeti központ megalakulásával.

¹² Jules Moch mérnök, 1928–1940 és 1945–1958 között szocialista képviselő. 1942-ben Algírban csatlakozott De Gaulle-hoz. 1945. novemberétől 1947. novemberig minden kormányban közmunkaügyi miniszter, 1947. novemberétől 1950. februárig belügyminiszter, 1950. júliustól 1951. februárig hadügyminiszter. A szocialista párt jobbszárnyához tartozott, a polgári minisztereknél és különösen a Külügyminisztériumnál határozottabb USA-barát és kommunistaellenes politikát folytatott.